

Vysoká škola: **strojn^í a textiln^í**
Katedra: **tváření a plastů**

Fakulta: **strojn^í**
Školní rok: **1982/83**

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

pro **s. Jiřího J a n e č k a**

obor **strojírenská technologie**

Vedoucí katedry Vám ve smyslu nařízení vlády ČSSR č. 90/1980 Sb., o státních závěrečných zkouškách a státních rigorózních zkouškách, určuje tuto diplomovou práci:

Název tématu: **Dlouhodobé zkoušky plastů v tahu**

Zásady pro vypracování:

1. Seznamte se s mechanickými zkouškami plastů a s konstrukcí přístrojů pro zkoušky v tahu.
2. Seznamte se s metodami matematické statistiky používanými pro hodnocení výsledků měření.
3. Proveďte zkoušky v tahu na ~~polystyrénu a polyetylenu~~ na stávajícím zařízení v lab. KPT.
4. Zhodnoťte dosažené výsledky.

Autorské právo se řídí směrnicemi
MŠK pro státní záv. zkoušky č. j. 31
727/62-III/2 ze dne 13. července
1962. Věstník MŠK XVIII, sešit 24 ze
dne 31. 8. 1962 § 19 aut. z. č. 115/53 Sb.

VYSOKÁ ŠKOLA STROJNÍ A TEXTILNÍ
Ústřední knihovna
LIBEREC 1, STUDENTSKÁ 5
PSČ 461 17

Rozsah grafických prací:

Rozsah průvodní zprávy: 40 - 50 stran textu

Seznam odborné literatury:

1. Macek, P. : Mechanické chování plastů při dlouhodobém statickém namáhání.
DP-ST-1498/79, VŠST 1979
2. Němec, J. - Sesensen, V. : Pevnost plastických hmot
SNTL Praha 1970
3. Sadovski, W. : Matematická statistika, Alfa, Bratislava 1975

Vedoucí diplomové práce:

Ing. Milošlav Šafařík

Konzultant

Ing. Anna Šolcová

Datum zadání diplomové práce:

konečné zadání 1. 10. 1982

Termín odevzdání diplomové práce:

27. 5. 1983

L. S.

Doc. Ing. Jaroslav Tměj CSc.

Vedoucí katedry

Doc. RNDr. Bohuslav Stříž CSc.

Děkan

V Liberci dne 28. 9. 1982

VYSOKÁ ŠKOLA STROJNÍ A TEXTILNÍ V LIBERCI

nositelka Řádu práce

Fakulta strojní

Obor 23 - 07 - 8

strojírenská technologie

zaměření

tváření kovů a plastických hmot

Katedra tváření plastů

Dlouhodobé zkoušky plastů v tahu

Jiří Janeček

KPT - 075

Vedoucí práce: Ing. Miloslav Šafařík /VŠST Liberec/

Konzultant: Ing. Anna Šolcová /VŠST Liberec/

Rozeah práce a příloh

Počet stran: 56

Počet příloh a tabulek: 8

Počet obrázků: 25

Počet výkresů: 10

Počet modelů

nebo jiných příloh: -

Datum:

27.5.1983

Místopřísežně prohlašuji, že jsem diplomovou práci
vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury.

V Liberci dne 27. května 1983

Jiří Jančík

O B S A H

	str.
Titulní list	1
Zadání	2
Prohlášení	3
Obsah	4
Seznam zkratk a symbolů	5
1. Úvod	6
2. Mechanické chování termoplastů	8
2.1. Viskoelastické chování polymerů	8
2.1.1. Tychetův model	9
2.1.2. Maxwellův model	11
2.1.3. Zobecněný Voigtův model	13
2.2. Křip a relaxace napětí	15
2.2.1. Relaxační pochody při nízkých teplotách	17
2.2.2. Relaxační charakter pevnosti a lomu v elastomerech	25
2.3. Dlouhodobá pevnost plastů	33
3. Regresní analýza	35
3.1. Lineární regrese	36
3.2. Nelineární regrese	39
3.3. Koefficient korelace	40
4. Experimentální část	42
4.1. Zhotovení vzorků	42
4.2. Popis křipového stojanu	44
4.3. Dlouhodobá zkouška v tahu a její výsledky	46
4.4. Zhodnocení výsledků	48
5. Návrh úpravy křipového stojanu	51
6. Závěr	53
Použitá literatura	
Seznam příloh	56

Seznam zkratek a symbolů

σ	normální napětí
τ	smykové napětí
	relaxační čas
E	modul pružnosti v tahu
G	modul pružnosti ve smyku
ϵ	poměrné prodloužení
γ	skos
$E_c/t/$	křipový modul pružnosti
$E_r/t/$	relaxační modul pružnosti
η	dynamická viskozita
t	čas
v	deformační rychlost; $v = \frac{de}{dt}$
A	konstanta
B	konstanta
b	konstanta
C_0	konstanta
N	počet řetězců v 1 cm ² polymeru
T	teplota
\bar{m}	střední hodnota
α, β	parametry regresní přímky
a, b	odhady parametrů α, β
E / /	střední hodnota
D / /	rozptyl
S_R^2	reziduální rozptyl
t	testovací parametr
S_{YX}	výběrová kovariance
r_{YX}	koefficient korelace
Σ	součet
e, exp	exponent, e = 2,7182818 = 5 -

1. ÚVOD

Od poloviny našeho století ve světě prudce stoupá výroba i spotřeba plastů. Československo patří mezi přední státy světa v produkci plastů na jednoho obyvatele. To odpovídá jeho postavení jako průmyslově vyspělé země. Rozvoj plastikářského průmyslu u nás se opírá o vlastní moderní petrochemii a též o spolupráci s ostatními zeměmi RVHP. Plasty hrají v našem průmyslu zvláště ve strojírenství důležitou roli, protože pomáhají šetřit především kovy, ale také energii a lidskou práci. Proto jednání posledních tří sjezdů KSČ věnovala výrobě plastů velkou pozornost.

Plasty mají řadu výborných vlastností fyzikálních a mechanických, jako je nízká měrná hmotnost a značná chemická odolnost. Plasty mají dále výtečné elektroizolační a tepelně izolační vlastnosti a nízký koeficient tření. V mnoha směrech předčí klasické materiály.

Při výrobě plastů se spotřebuje mnohem méně práce a energie než u klasických materiálů jako jsou kovy, keramika, sklo nebo dřevo.

Využití materiálu u plastů činí až 90 %, zatímco u kovů v průměru 50 až 75 %.

Jedním z mnoha druhů plastů je polyetylen. Používá se ho pro výrobu předmětů spotřebního a technického charakteru vstřikováním /přepravky na ovoce a jiné potraviny, koše na odpadky, dětské vaničky atd./ a vyfukováním /lahve, sudy, kanistry/.

Předmětem mé práce bylo:

- 1/ seznámit se s mechanickými zkouškami plastů obecně,
- 2/ seznámit se s metodami matematické statistiky používanými pro hodnocení výsledků měření,
- 3/ navrhnout nové zkušební zařízení, které by splňovalo požadavky normy,
- 4/ provést dlouhodobou statickou zkoušku v tahu pro polyetylen. Zkouška má ukázat, jak se materiál chová při statickém zatížení, k němuž dochází u některých výrobků,
- 5/ zhodnotit dosažené výsledky.

2. MECHANICKÉ VLASTNOSTI TERMOPLASTU

[3] , [1]

Termoplasty mohou být vzhledem ke svému mechanickému chování zařazeny mezi viskoelastické materiály. Jejich deformační chování je určeno výraznou závislostí na napětí, teplotě a čase. Složité vztahy mezi těmito parametry namáhání a deformací vyžadují pro dimenzování znalost celého oboru a tedy i chování plastů při dlouhodobém namáhání.

2.1. Viskoelastické chování polymerů

[3] , [1]

Při používání kteréhokoliv materiálu v praxi jsou důležité jeho mechanické vlastnosti. Mezi nejdůležitější patří jejich deformační schopnosti /vlastnosti/. Ty vyjadřují odolnost materiálu proti změnám tvaru nebo objemu působením vnějších sil. Pro charakterizování vlastností polymerů jsou nejdůležitější poznatky o jejich viskoelastickém chování.

Viskoelastické vlastnosti jsou charakterizovány dvěma mezními případy - tj.

ideálně pružné těleso a

ideálně viskozni kapalina.

Pro první případ platí Hookův zákon $\sigma = \varepsilon \cdot E$ /2.1./

a $\tau = \gamma \cdot G$ /2.2/

kde σ = normální napětí

E = modul pružnosti v tahu

ε = poměrné prodloužení

τ = smykové napětí

G = modul pružnosti ve smyku

γ = zkos